

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА”
(для магістрів)

МАУП

Київ 2008

Підготовлено кандидатом філософських наук, доцентом кафедри філософії
О. Б. Применко

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 9 від 31.08.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Применко О. Б. Навчальна програма дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” (для магістрів). — К.: МАУП, 2008. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціокультурний розвиток людства”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Нині важливим є дослідження розвитку суспільства загалом та визначення місця в ньому людини як взаємопов'язані протилежності — загальне й одиничне — переходять одна в одну. Скажімо, як суспільна свідомість впливає на індивідуума, формує його, тобто як загальне переходить в індивідуальне, окреме. Суспільна свідомість — це результат розвитку різних її форм окремими теоретиками, ідеологами, вченими, які привносять дещо своє, індивідуальне, окреме. Тобто відбувається зворотний процес — індивідуальне, окреме переходить у загальне, в суспільну свідомість. У живій природі такий взаємозв'язок можна простежити на прикладі взаємодії онтогенезу і філогенезу. Філогенез (загальне, набуто родом) переходить в онтогенез (індивідуальний розвиток). І навпаки, онтогенез (індивідуальне) переходить у філогенез, тобто ті властивості, які набув індивід у процесі свого індивідуального розвитку, передаються ним у спадок всьому роду.

Мета дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” — ознайомити студентів:

- з дослідженням становища людини у світі;
- із вивченням соціокультурної динаміки розвитку людства;
- з різними філософсько-історичним підходами до пізнання людини.

Філософська думка завжди проявляла особливий інтерес до вивчення проблеми людини і людського. Яка своєрідність людської істоти? Як в ній пов'язані природне і соціальне, індивідуальне і родове? До усвідомлення цих та інших питань людського буття незмінно звертається кожне покоління людей, прагнучи виробити нові шляхи, цілісний підхід до осягнення людини, її соціокультурного компонента.

Філософія відмічає серйозні вади, притаманні науково-природничому розумінню людини:

- а) як біологічна істота вона значно слабша порівняно з багатьма тваринами, хоча стала сильнішою за них;
- б) немає природжених інстинктів, які забезпечують виживання, однак володіє здатністю гнучкої адаптації;
- в) не народжується завершеною людською істотою, а змушена ставати нею в процесі культурного розвитку.

Філософія вбачає в ній духовну, розумну, діяльну істоту. Людині притаманні релігійна віра, ціннісні орієнтації, пам'ять про минуле і

надія на майбутнє, почуття гумору, переживання своєї смертності. Завдяки розуму вона здатна контролювати свої інстинкти і потяги. Створюючи науку і техніку, людина не тільки досягає закони дійсності, але й перетворює її. Багатоманітність, різноманітність, суперечливість людського одночасно стимулює і утруднює усвідомлення його цілісної визначеності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2	Змістовий модуль I. Дослідження поняття суспільства та його сфер Сутність і виникнення суспільства Концепція ноосфери В. Вернадського, Тейяра де Шардена
3 4 5	Змістовий модуль II. Питання історичного розвитку людства Проблема періодизації суспільного розвитку Філософсько-історичні погляди Карла Ясперса. Концепція “осьового часу” Філософія історії Шпенглера. Циклічний розвиток культур
6 7 8 9	Змістовий модуль III. Підходи до пізнання соціокультурного розвитку людства Стадійні концепції Визначення лінійності та полілінійності історії Цивілізаційна концепція Тойнбі Проблема синтезу стадійного, полілінійного та цивілізаційного розуміння соціокультурного розвитку людства
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА”

Змістовий модуль I. Дослідження поняття суспільства та його сфер

Тема 1. Сутність і виникнення суспільства

Поняття суспільства. Основні підходи до розуміння специфіки і сутності суспільства (релігійний, натуралістичний, ідеалістичний, матеріалістичний). Поняття “суспільні відносини” та “соціальні відносини”. Соціальна система та її характеристики. Соціальні інститути та їх функціонування. Специфіка соціального пізнання. Природа як матеріальна передумова виникнення і розвитку суспільства; як сукупність об’єктивних умов існування людства. Біосфера і ноосфера. Географічний детермінізм як напрям соціальної філософії та соціології. Економічне життя суспільства; матеріальне виробництво; продуктивні сили та виробничі відносини. Соціальна сфера суспільства: демографічна, поселенська, професійно-освітня та соціально-класова структура суспільства. Політичне життя суспільства. Духовне життя суспільства: зміст та структура. Революційні перевороти у продуктивних силах суспільства. Сутність та наслідки НТР. Суспільна та індивідуальна свідомість. Структура суспільної свідомості.

Література: основна [1; 2; 6; 7];
додаткова [6; 8–11; 14; 16; 18; 20; 21; 27; 34]

**Тема 2. Концепція ноосфери В. Вернадського,
Тейяра де Шардена.**

Людина і людство в біосфері як закономірна частина її живої речовини, частина її організованості. Вияв нової геологічної сили в біосфері – наукової думки соціального людства. Прояв історичного моменту, що переживається, як геологічного процесу. Еволюція видів живої речовини й еволюція біосфери в ноосферу, яка не може бути зупинена ходом всесвітньої історії людства. Наукова думка і побут людства як її прояв. Рух наукової думки у ХХ ст. та його значення в геологічній історії біосфери. Основні його риси: вибух наукової творчості, зміна розуміння основ реальності, всесвітність та дієва, соціальна поява науки. Про наукові істини. Становище науки в сучасному

державному будівництві. Безсумнівність і загальнообов'язковість правильно виведених наукових істин для будь-якої людської особистості, для будь-якої філософії й для будь-якої релігії. Нове наукове знання і перехід з біосфери в ноосферу. Нові проблеми ХХ століття — нові науки. Структура наукового знання як прояв ноосфери, ним викликаного геологічно нового стану біосфери. Історичний хід планетного прояву Homo sapiens шляхом створення ним нової форми культурної біогеохімічної енергії і пов'язаної з нею ноосфери. Феномен людини у розвитку Всесвіту.

Література: основна [3; 4; 8];
додаткова [11; 16; 21; 28]

Змістовий модуль II. Питання історичного розвитку людства

Тема 3. Проблема періодизації суспільного розвитку

Що таке історія: рух по колу (циклічність), деградація (регрес) чи розвиток (прогрес). Складність і внутрішня суперечливість історичного процесу. Співвідношення історії окремих народів (країн) та історії людства. Суб'єкт історичного процесу. Багатоманітність і єдність, унікальність (неповторність) і подібність шляхів історичного розвитку. Видатні українські історики про особливості історичного розвитку українського народу. Еволюційні та революційні форми суспільного розвитку. Війни і революції в історії суспільства, їх причини і наслідки. Трагічні наслідки насильницького втручання в історію нашого народу. Революції і реформи. Соціальні механізми реформування суспільства. Наявність різних підходів до розуміння шляхів і етапів (періодів) суспільного розвитку як відображення складності та багатовимірності (багатогранності) історичного процесу. Прогресивні та регресивні теорії історичного процесу. Циклічна інтерпретація історичного процесу. Інші концепції періодизації історичного процесу. Модерністське суспільство, постмодерністське суспільство, доіндустріальне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство. Кінець історії.

Література: основна [1; 5; 7];
додаткова [3–5; 7; 13]

Тема 4. Філософсько-історичні погляди Карла Ясперса. Концепція “осьового часу”

Ідея універсальної історії людства: єдність і мета. Проблема періодизації історичного процесу. Доісторія або “прометеївський вік”. Період виникнення давніх високорозвинених культур в Єгипті, Месопотамії, Індії, Китаї. Поняття “вісь світової історії” (приблизно 800–500 рр. до н. е.). Становлення філософії — як єдиний духовний рух у рамках єдиної загальнолюдської культури, яка поєднає Захід та Схід. Епоха науки і техніки, підготовлена в Європі у XV–XVIII ст. Взаємозв’язок “минуле — сучасне”. Комунікація як основа єдності історичного процесу, соціокультурного розвитку людства.

Література: основна [12];
додаткова [15; 32; 36]

Тема 5. Філософія історії Шпенглера. Циклічний розвиток культур

Циклічна модель культурної динаміки. Повторюваність, зворотність існування всього живого. Аналогії між соціокультурними процесами і зміною природних сезонів, рухом сонця по небосхилу, життєвими циклами. Історична концепція Дж. Віко: рух від “віку богів” (міфологічні культури) через “вік героїв” (культури героїчного епосу) до “віку людей” (осмислення світу історією). Культурні організми в дослідженні О. Шпенглера: цикл від “дитинства” (“весни”), “юності” (“літа”), “зрілості” (“осінь”) до “старості” (“зими”), від накопичення сил, їх реалізації до занепаду і загибелі культури.

Література: основна [11];
додаткова [15; 32; 36]

Змістовий модуль III. Підходи до пізнання соціокультурного розвитку людства

Тема 6. Стадійні концепції соціокультурного розвитку людства

Поняття “динаміка культури”. Усталеність взаємодії компонентів, періодичність і стадіальність культури. Здатність складних соціальних організмів адаптуватись до мінливих зовнішніх і внутрішніх умов існування. “Культурна традиція” — закріплення елементів культури, що перебувають у стійкій рівновазі. Розбалансування і створен-

ня “кризової ситуації” як накопичення протиріч у культурній системі. Оновлення культурного досвіду, “культурні інновації”. Прогресивний характер динаміки культури — збагачення ціннісних смислів культури. Занепад і деградація — динамічні процеси, що спрощують культурне життя суспільства. Криза культури як результат регресивних змін. Особливий стан культури — застій — як стан довготривалої стагнації культурних цінностей. Різнопланові підходи до побудови моделей соціокультурної динаміки.

Література: основна [5; 7];
додаткова [15; 36]

Тема 7. Визначення лінійності та полілінійності історії

Лінійна модель культурної динаміки — еволюціонізм. Основа еволюціоністського погляду — концепція англійського соціолога Г. Спенсера — соціокультурна динаміка як частина незворотного процесу еволюції, що проявляється в ускладненні, диференціації та вдосконаленні первісно примітивних культурних систем. Однолінійна модель соціокультурної еволюції — поступовий рух від дикунства, варварства до цивілізації. Ідея заперечення новими, більш ускладненими культурними елементами існування попередніх; забезпечення удосконалення життя людського суспільства. Класичний зразок лінійного еволюціонізму — марксистська модель формацій — первісної, рабовласницької, феодальної, капіталістичної, комуністичної, що монофакторно зумовлені розвитком виробничих сил суспільства. Полілінійна модель еволюції — визнання множинності векторів соціокультурної динаміки та поліфакторна визначеність її причин. Теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки американського соціолога П. Сорокіна. Проходження кожним елементом культурної системи трьох фаз єдиного циклу: накопичення і кристалізація соціально значущих смислів, фіксація на гребені хвилі у вигляді культурних норм і цінностей, входження у протиріччя з наявними потенціями розвитку. Поновлення усього культурного циклу. Функціональний підхід до культурної динаміки Т. Парсонса — виявлення зв'язку між соціокультурними змінами та процесами обміну інформацією і енергією між культурними системами. Джерело культурних змін — надлишок або недостача інформації чи енергії при обміні ними між культурними системами. Постмодерністська парадигма соціокультурної динамі-

ки — ідея неупорядкованого розповсюдження культурних процесів — поняття “ризому”.

Література: основна [5–7];
додаткова [13; 15; 36]

Тема 8. Цивілізаційна концепція Тойнбі

Циклічний шлях розвитку цивілізацій: методика дослідження — емпіричний аналіз; одиниця виміру — цивілізація. Відносність історичного мислення. Поняття “цивілізація”. Стадії циклу: генеза, розвиток, надлам, розпад. Проблема генези цивілізацій: природа та причина. Поняття “виклик-і-відповідь”. Сучасна ситуація.

Література: основна [5; 9];
додаткова [1; 2; 15; 25; 36]

Тема 9. Проблема синтезу стадійного, полілінійного та цивілізаційного розуміння соціокультурного розвитку людства

Синергетичний підхід до соціокультурної динаміки — принципово нове розуміння хаотичних процесів як потенції впорядкування, готовності культурної системи до самоорганізації. “Точки біфуркації” — як своєрідні пороги усталеності культурної системи, в яких закладаються тенденції її зміни. Культурна динаміка — результат процесів саморозвитку культурної системи. Концепція непередбачуваних динамічних процесів, що реалізуються у вигляді вибуху, російського культуролога Ю. Лотмана (“Культура і вибух”). Культурний вибух — за категоріями синергетики — точка біфуркації, різкої інтенсифікації змін культурних елементів з набором кількох різних альтернатив майбутнього, з яких лише одна стає культурною реальністю. Складність і неочевидність процесів соціокультурної динаміки проковує появу нових і різних підходів до її вивчення. Сучасний методологічний плюралізм і міждисциплінарна інтеграція: визнання як значимості лінійних змін у соціокультурній динаміці, так і циклічних, маятникових і хвильових процесів, можливості поступового руху і культурних вибухів. Взаємодія різноманітних підходів, що розкривають сутність процесів динаміки культури.

Література: основна [5; 7];
додаткова [7; 12; 15; 22; 26; 30; 36]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дати визначення поняттю “суспільство”.
2. Яким чином люди пов’язані з суспільством?
3. Що таке антропосоціогенез?
4. Що таке соціальна структура?
5. З’ясувати сутність поняття “суспільні відносини”. Яка природа суспільних відносин?
6. Розкрити основні характеристики, що відрізняють “суспільні відносини” та “соціальні відносини”.
7. Назвати основні концепції дослідження виникнення та розвитку суспільства.
8. Основні принципи, за якими виділяють натуралістичну, ідеалістичну, матеріалістичну та релігійну теорію суспільства.
9. Які характеристики соціальної системи?
10. Що таке “соціальні норми”?
11. Перелічити та охарактеризувати існуючі “соціальні інститути”.
12. У чому полягає специфіка соціального пізнання?
13. Розкрити зміст понять “природа” та “природне середовище”.
14. Охарактеризувати сутність співвідношення “природа” — “культура”.
15. Що таке біосфера?
16. Що таке ноосфера?
17. Сутність “географічного детермінізму”.
18. Які етапи взаємодії суспільства з природою виділяють; їх наслідки для природи?
19. Охарактеризувати сучасну екологічну ситуацію у світі. Назвати її головні чинники.
20. Сутність понять “матеріальне” та “духовне” виробництво.
21. Яка сфера суспільства (який вид виробництва) є домінуючою в сучасній Україні? Дати обґрунтування.
22. Розкрити структуру технологічного та економічного способів виробництва як підсистем матеріального виробництва.
23. Дати визначення поняттю “продуктивні сили”.
24. Якими є “знаряддя праці”?
25. Яка структура виробничих відносин?
26. У чому полягає сутність науково-технічної революції? Які є найважливіші наслідки НТР?
27. Назвати основні напрямки НТР.

28. Яка структура суспільства?
29. Назвати та охарактеризувати елементи демографічної структури суспільства.
30. Описати демографічну ситуацію (за всіма названими елементами) в сучасній Україні.
31. Визначити роль “інтелігенції” у професійно-освітній структурі суспільства.
32. Охарактеризувати стан інтелігенції в сучасній Україні.
33. Який зміст вкладається у поняття “соціальна група”?
34. Які є види соціальних груп?
35. Дати визначення поняттю “класи”. Назвати причини виникнення й існування класів.
36. У чому сутність теорії соціальної стратифікації?
37. Види соціальної мобільності.
38. Основні складові духовного життя суспільства.
39. Елементи структури суспільної свідомості.
40. Які основні відмінності суспільної психології та суспільної ідеології?
41. Визначити підвалини концепції ноосфери В. Вернадського.
42. Прояви наукової думки соціального людства як нової геологічної сили в біосфері.
43. Охарактеризувати еволюцію видів живої речовини й еволюція біосфери в ноосфері.
44. Яке значення руху наукової думки ХХ ст. в геологічній історії біосфери? Розкрити основні його риси.
45. Описати становище науки в сучасному державному будівництві.
46. Яка структура наукового знання як прояву ноосфери?
47. Розкрити феномен людини за Тейяром де Шарденом.
48. Проблема періодизації історичного процесу.
49. Назвати основні елементи історичного дослідження.
50. Які є концепції (теорії, підходи) осмислення історії?
51. Назвати основні положення видатних українських істориків про особливості історичного розвитку українського народу.
52. Розкрити різні підходи до розуміння шляхів і етапів (періодів) суспільного розвитку як відображення складності та багатовимірності (багатогранності) історичного процесу.
53. Охарактеризувати прогресивним та регресивним теоріям історичного процесу.
54. Чи можна виправдати роль насильства в історії?

55. Що означає у кінцевому результаті розвиток суспільства та хід світової історії?
56. У чому основа ідеї єдності людства К. Ясперса?
57. Які чотири переломних моменти в історії?
58. Назвати сутнісні характеристики періоду “доісторії” (або “прометеївський вік”).
59. Описати давні високорозвинені культури в Єгипті, Месопотамії, Індії, Китаї. Їх розвиток та “слід” в історії.
60. У чому відмінність між культурами Сходу та Заходу?
61. Дати визначення поняттю “вісь світової історії”.
62. Яке значення “осьового часу” для людини сьогоденні?
63. У чому сутність епохи науки та техніки, в Європі у XV–XVIII ст.?
64. Розкрити взаємозв'язок “минуле – сучасне”.
65. Роль та значення комунікації (діалогу) у всесвітній історії людства.
66. Назвати основні принципи філософсько-історичної концепції О. Шпенглера.
67. Сутність циклічної моделі культурної динаміки.
68. Охарактеризувати стадійні концепції соціокультурного розвитку людства.
69. У чому полягає прогресивний характер динаміки культури?
70. Що таке “занепад” і “деградація”? Криза культури.
71. Визначити застій як стан довготривалої стагнації культурних цінностей.
72. Різнопланові підходи до побудови моделей соціокультурної динаміки.
73. Визначити поняття “Соціокультурної динаміки”.
74. Що таке традиція, новаторство?
75. Які лінійні моделі культурної динаміки.
76. Полілінійність соціокультурного розвитку.
77. Теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки П. Сорокіна.
78. Функціональний підхід до культурної динаміки Т. Парсонса.
79. Постмодерністська парадигма соціокультурної динаміки. Дати визначення поняттю “ризом”.
80. Розкрити поняття “цивілізація”.
81. У чому полягає різниця між поняттями “культура” та “цивілізація”?
82. Виділити основні моменти цивілізаційної концепції А. Тойнбі.
83. Назвати стадії циклу розвитку цивілізацій.

84. Дати визначення поняттю “виклик-і-відповідь”.
85. Відносність історичного мислення.
86. Цивілізаційний підхід у науці.
87. Синергетичний підхід до соціокультурної динаміки.
88. Охарактеризувати саморозвиток культурної системи.
89. Що таке “точки біфуркації”?
90. Як проявляється методологічний плюралізм у соціокультурному розвитку?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андрущенко А.* Організоване суспільство. — К., 2006.
2. *Андрущенко В., Михальченко М.* Сучасна соціальна філософія. — К., 1996.
3. *Вернадский В. И.* Философские мысли натуралиста. — М., 1988.
4. *Вернадский В. И.* Биосфера и ноосфера. — М., 1989.
5. *Павленко Ю. В.* Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. — К., 1996, 1999.
6. *Сорокин П.* Социальная стратификация и мобильность. Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
7. *Соціологія:* Короткий енциклопедичний словник. — К., 1998.
8. *Тейяр де Шарден П.* Феномен человека. — М., 1987.
9. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії. — Т. 1–2. — К., 1994.
10. *Фромм Э.* Бегство от свободы. — М., 1990.
11. *Шпенглер О.* Закат Европы. — М., 1993.
12. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1991.

Додаткова

1. *Алексеенко И. Р., Нейсевич Л. В.* Последняя цивилизация? — К., 1997.
2. *Баладин Р. К., Бондарев Л. Г.* Природа и цивилизация. — М., 1988.
3. *Бердяев Н. А.* Смысл истории. — М., 1990.
4. *Вебер М.* Вибрані твори. — Ч. 3, розд.: Наука як покликання і професія. — К., 1999.
5. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.

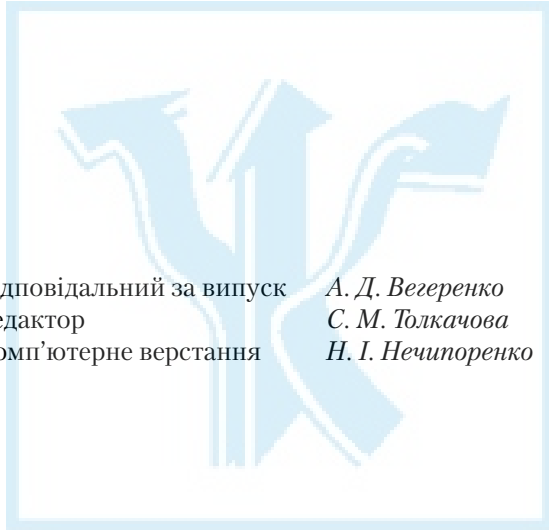
6. *Волович В. І.* Проблеми соціального розвитку українського суспільства // Вісн. Київ. ун-ту. Сер.: Філософія, політологія, психологія, психологія. — К., 1993.
7. *Джонсон Д. Люси.* Истоки рода человеческого. — М., 1984.
8. *Духовне оновлення суспільства.* — К., 1990.
9. *Духовное производство.* — М., 1981.
10. *Здравомыслов А. Т.* Потребности. Интересы. Ценности. — М., 1986.
11. *Злобін Ю. А.* Основи екології. — К., 1998.
12. *Канарский А. С.* Диалектика эстетического процесса. Генезис чувственной культуры. — К., 1982.
13. *Келле В. Ж., Ковальзон М. Я.* Теория и история. Проблемы теории исторического процесса. — М., 1981.
14. *Классы и социальные слои: исторические.* — М., 1990.
15. *Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М.* Культурологія: Навч. посіб. — Львів, 2003.
16. *Крисаченко В. О.* Людина і біосфера: основи екологічної антропології. — К., 1999.
17. *Кууси П.* Этот человеческий мир. — М., 1988.
18. *Логутін В. Д.* Людина і економіка: Соціоекономіка: Навч. посіб. для вузів. — К., 1996.
19. *Маркс К.* До критики політичної економії. Передмова // К. Маркс, Ф. Енгельс. Твори. — Т. 13.
20. *Материальное и духовное в социальном развитии.* — М., 1986.
21. *Межерін В. О.* Учення про ноосферу: утопія чи наука // Вісн. НАН України. — 1991. — № 11.
22. *Мид М.* Культура и мир детства. — М., 1988.
23. *Мочерний С. В.* Основи економічних знань: Запитання і відповіді. — К., 1996.
24. *Общественное сознание и его формы.* — М., 1986.
25. *Паховов Ю. М., Крымский С. Б., Павленко Ю. В.* Пути и перепутья современной цивилизации. — К., 1986.
26. *Печей А.* Людські якості. — К., 1998.
27. *Принципы организации социальных систем: теория и практика.* — К., 1988.
28. *Проблемы экологии и основные пути их решения.* — К., 1993.
29. *Пролеев В. С.* Духовность и бытие человека. — К., 1992.
30. *Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / М. М. Закович та ін.; За ред. М. М. Заковича.* — К., 2001.

31. *Уледов А. К.* Духовная жизнь общества. — М., 1980.
32. *Філософія:* Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К., 2000.
33. *Федотова В. Г.* Практическое и духовное освоение действительности. — М., 1989.
34. *Чинакова Л. И.* Социальный детерминизм. — М., 1986.
35. *Швейцер А.* Благоговение перед жизнью. — М., 1992.
36. *Шевнюк О. Л.* Культурологія: Навч. посіб. — К., 2004.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Соціокультурний розвиток людства”	4
Зміст дисципліни “Соціокультурний розвиток людства”	5
Питання для самоконтролю	10
Список літератури	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *Н. І. Нечипоренко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3396

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП